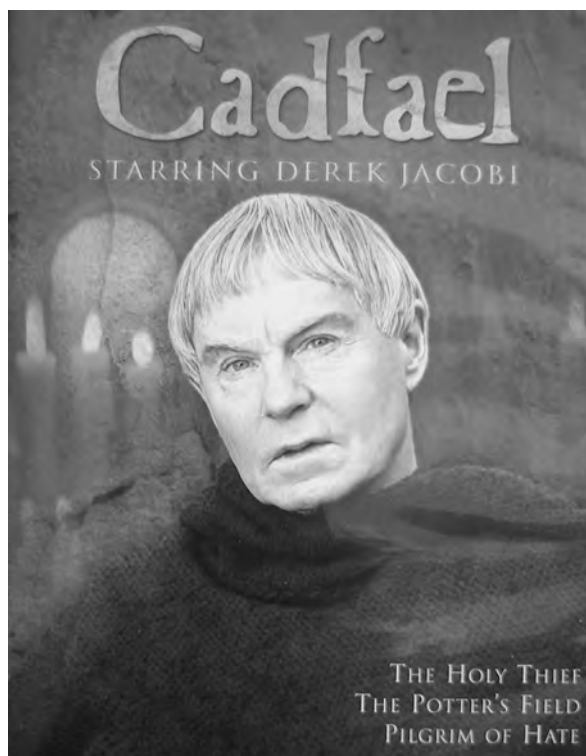

CADFAEL EN DE BILT

Frieda Heijkoop

Tja, wat doet een afbeelding van Derek Jacobi als Cadfael, de scherpzinnige monnik uit de Benedictijnerabdij van Shrewsbury, nu in een tijdschrift over de geschiedenis van De Bilt? Dat is een heel verhaal. Cadfael is een schepping van de Engelse detectiveschrijfster Ellis Peters (1913 - 1995), die verschillende boeken met deze middeleeuwse monnik als hoofdpersoon schreef. Broeder Cadfael is een Benedictijner monnik, die in zijn jeugd een kruistocht heeft meegemaakt en op latere leeftijd is toegetreden tot de abdij van Shrewsbury, waar hij de kruidentuin beheert. In elk boek lost hij een misdaad op, vaak geholpen door zijn kennis

Derek Jacobi als Cadfael

van kruiden. De verhalen spelen ten tijde van de strijd om de Engelse troon tussen 'empress Maud' en 'king Stephen', in de eerste helft van de twaalfde eeuw.

Deze 'empress Maud' was niemand anders dan keizerin Mathilde, die de abdij van Oostbroek haar rechten gaf en die daardoor geldt als de grondlegster van De Bilt. Het dorp gedenkt de keizerin met de 'Mathildedag' op 14 maart en de 'Mathildezaal' in het gemeentehuis. Dat diezelfde Mathilde later een van de partijen was

in de Engelse burgeroorlog uit de twaalfde eeuw die het decor vormt van de Cadfaelboeken, is voor menigeen een verrassing.

Mathilde van Engeland

Zo'n lang en gevuld leven was mogelijk doordat Mathilde al op zeer jonge leeftijd keizerin van Duitsland was geworden. Zij was nog een kind toen zij werd uitgehuwelijkt aan de Duitse keizer. Mathilde, die in Engeland meestal als 'Maud' wordt aangeduid in verband met de vele Mathilde's uit die periode, was een dochter van de Engelse koning Hendrik I; Willem de Veroveraar was haar grootvader. Van moederszijde stamde zij af van Angelsaksische koningen. Zij werd in 1102 geboren en werd uitgehuwelijkt aan Hendrik V, die van 1106 tot 1125 keizer van Duitsland was. Zij trouwden in 1114 in Duitsland; Hendrik V was 22, Mathilde was 12 jaar oud. Zij verbleef toen al enige jaren in Duitsland.

Na het overlijden van Hendrik V in 1125 trouwde Mathilde met Godfried van Anjou. Haar vader riep haar in 1127 tot erfgename van de Engelse troon en van het hertogdom Normandië uit. Aanvankelijk kreeg dit de steun van de Engelse edelen, maar na het overlijden van Hendrik I in 1135 rees er verzet; onder andere tegen Mathildes echtgenoot Anjou. Mathilde was op dat moment in Frankrijk; haar neef Stephen van Blois maakte van haar afwezigheid gebruik om zich drie weken na de dood van Hendrik in Londen tot koning van

Engeland te laten kronen. Hij kreeg daarbij steun van veel edelen, hoewel dezen haar vader hadden toegezegd Mathilde te zullen bijstaan. Dat leidde tot een bloedige burgeroorlog in Engeland, die pas eindigde toen Mathilde zich in 1148 terugtrok en zich in Frankrijk vestigde. Mathilde heeft de Engelse troon nooit gekregen, maar zij heeft wel meegemaakt dat haar zoon koning van Engeland werd. Hendrik, de oudste zoon van Mathilde en Anjou, werd na de dood van Stephen in 1154 gekroond als Hendrik II, de eerste Plantagenet koning.

Mathilde bleef zich haar hele leven 'keizerin' noemen, hoewel ze, strikt genomen, na het overlijden van Hendrik V geen recht meer had op de titel. Haar leven was even spectaculair als sommige passages uit de Cadfaelboeken. In 1141 ontsnapte zij bijvoorbeeld, vermomd als lijk en liggend op een baar, aan het leger van Stephen. Een ander beroemde anecdote uit haar leven verhaalt over een nachtelijke vlucht uit het belegerde Oxford in 1142, waar Mathilde zich in wit kleedde om niet op te vallen tegen de sneeuw.

Mathilde overleed in 1167 en werd in Rouen begraven, waar haar graf in de kathedraal te vinden is. Haar grafschrift luidt: 'Groot door geboorte, groter door huwelijk, het grootst in nageslacht. Hier rust Mathilde, dochter, vrouw

en moeder van Hendrik.’

De Cadfaelverhalen

Dat is de achtergrond van ‘keizerin Mathilde’, die in haar jonge jaren naar Utrecht kwam. De geschiedenis van de stichting van het klooster van Oostbroek is in 1979 voor de jeugd van De Bilt geschreven door José Cladder in Keizerin Mathilde en de monniken van Oostbroek. Een exemplaar daarvan is aanwezig in de bibliotheek van de Historische Kring. Wie op luchtige wijze eens nader met Mathilde en haar latere leven kennis wil maken, zou de Cadfaelboeken van Ellis Peters ter hand kunnen nemen. Er zijn twintig detectiveromans en enkele korte verhalen verschenen, waarvan er dertien op uitstekende wijze zijn verfilmd als tv-serie. De verhalen staan bekend om de precisie waarmee geprobeerd is aan de historische werkelijkheid recht te doen; ze zijn bovendien bijzonder spannend en goed geschreven.

Keizerin Mathilde komt maar zelden in persoon in de verhalen voor, maar door de altijd woedende burgeroorlog is de lezer zich voortdurend van haar bestaan bewust. De keizerin maakt in de boeken overigens geen bijster sympathieke indruk. Het is een feit dat Mathilde zich in Londen zo impopulair wist te maken dat de bevolking in 1141 de poorten

voor haar sloot, terwijl zij welkom was geweest als nieuwe koningin, wanneer haar opstelling soepeler zou zijn geweest.

Liefhebbers van geschiedenis van De Bilt kunnen er zelfs nog meer in vinden. De twaalfde-eeuwse abdij van Shrewsbury, waar broeder Cadfael zijn kruiden mengde, was namelijk een Benedictijner abdij, net als die van Oostbroek. De abdij vormt het decor van de meeste verhalen en wordt in de verfilming uitgebreid getoond. Ook hier is, zowel bij de boeken als bij de verfilming, geprobeerd de juistheid van de historische feiten te benaderen. Zo zijn er bijvoorbeeld nog geen banken in het koor, maar zingen de monniken hun getijden staande. Het beeld blijft natuurlijk geromantiseerd, maar toch, een serieuze poging een Benedictijner abdij uit de twaalfde eeuw te tonen is, voor een dorp met een geschiedenis als De Bilt, nooit weg.

Uitgaven

De boeken over Cadfael door Ellis Peters zijn tussen 1977 en 1994 in het Engels verschenen. Ze zijn alle in het Nederlands vertaald, maar de vertalingen zijn alleen nog tweedehands verkrijgbaar. De vier reeksen van de tv-serie zijn de laatste jaren in Nederland op dvd uitgebracht en zijn nog in de handel. Via internet is veel informatie over de boeken, de schrijfster en de achtergrond van de verhalen te vinden.